

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อมีอาชญากรรมเกิดขึ้น เช่น การกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ หรือฐานทำร้ายร่างกาย ถือได้ว่าผู้กระทำนั้นได้กระทำการอันมิชอบก่อให้เกิดความเสียหาย อันกระทบกระเทือนแก่ความสงบเรียบร้อยของประชาชน รัฐย่อมมีอำนาจลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อป้องกันความสงบเรียบร้อยแห่งชุมชน อันเป็นหน้าที่โดยตรงของรัฐ โดยผ่านกระบวนการยุติธรรมทางอาญานอกจากนั้น ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากผลของการก่ออาชญากรรมนั้นด้วย และด้วยแนวความคิดทางด้านรัฐสวัสดิการที่เห็นว่าการรักษาความปลอดภัยให้กับสังคมนั้น ปกติแล้วเป็นหน้าที่ของรัฐ รัฐมีหน้าที่โดยตรงในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม เมื่อมีอาชญากรรมเกิดขึ้น จนทำให้ผู้บริสุทธิ์ต้องตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ถือว่ารัฐไม่สามารถให้ความคุ้มครองพลเมืองของตนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมนั้นได้¹ จึงถือเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะเข้ามาเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วย ดังนั้น ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายในสองแนวทาง² คือ การเยียวยาความเสียหายโดยผู้กระทำความผิด และการเยียวยาความเสียหายโดยรัฐ

สิทธิในการได้รับการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยผู้กระทำความผิดตามระบบกฎหมายของไทยนั้น ได้แก่ การใช้สิทธิทางศาล โดยในคดีแพ่งนั้น ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องให้ผู้กระทำผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ตามหลักกฎหมายเรื่องละเมิดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 มาตรา 420 ถึง มาตรา 452 ส่วนการดำเนินคดีอาญา สิทธิ

¹ ประธาน วัฒนาวาณิชย์, “กฎหมายทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม: แนวความคิดทางด้านรัฐสวัสดิการ”, วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 12 (2524), น.72.

² อุดม รัฐอมฤต, รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง การคุ้มครองสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา, สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: 2550), น.56.

ดังกล่าวได้รับรองไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้ความคุ้มครองผู้เสียหายในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ใน 2 ลักษณะ³ คือ

ก. กำหนดให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องให้มีการชดใช้ค่าเสียหายทางแพ่งจากผู้กระทำผิดโดยฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาที่ศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญาโดยรวมไปกับฟ้องคดีอาญา⁴ ซึ่งผู้เสียหายมีสิทธิที่จะฟ้องร้องบังคับตามสิทธิในกฎหมายแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนที่เกิดจากการกระทำความผิดได้ทุกกรณี

ข. กำหนดให้พนักงานอัยการที่ฟ้องคดีอาญา มีสิทธิบังคับตามสิทธิเรียกร้องของผู้เสียหายเฉพาะการขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินที่สูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาเฉพาะในความผิด 9 ลักษณะ ดังนี้ ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ฆังทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอกและรับของโจร⁵

สำหรับสิทธิในการได้รับการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยรัฐ⁶ ตามกฎหมายไทยนั้นได้รับการรับรองและคุ้มครองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 245 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลใดได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือจิตใจ เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่นโดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น บุคคลนั้นหรือทายาทย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ”

เพื่อให้สิทธิที่มีการรับรองแล้วมีผลใช้บังคับในทางปฏิบัติจึงมีการตราพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการต่างๆในการที่ผู้เสียหายจะขอรับค่าตอบแทนจากรัฐ

³ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับอ้างอิง), พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2549), น.109-111.

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 43

⁶ อุดม รัฐอมฤต, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 2, น.56.

และแม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ได้ถูกยกเลิกไปแล้ว แต่สิทธิในการได้รับการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายในคดีอาญานั้นยังคงได้รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ในส่วนที่ 4 ว่าด้วยสิทธิในกระบวนการยุติธรรม มาตรา 40 (5) บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรมดังต่อไปนี้ ... (5) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ฉะนั้น บุคคลใดที่ได้รับความเสียหายอันเป็นผลมาจากการกระทำความผิดอาญา จึงมีสิทธิได้รับการเยียวยาความเสียหายโดยขอรับค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งเป็นการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายเพื่อทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นจากหรือเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น ทั้งนี้ ผู้เสียหายต้องมีได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น ความผิดที่ผู้เสียหายมีสิทธิขอรับค่าตอบแทน ได้แก่ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาภาคความผิด ลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ มาตรา 276 ถึงมาตรา 287 และลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายตามมาตรา 288 ถึง 308 (รวมความผิดที่กระทำโดยเจตนาและประมาท) เท่านั้น หากเป็นผู้เสียหายในความผิดอย่างอื่นจะไม่สามารถขอรับค่าตอบแทนได้ และการเรียกร้องหรือการได้มาซึ่งสิทธิหรือประโยชน์ตามพระราชบัญญัตินี้ไม่เป็นการดัดสิทธิหรือประโยชน์ที่ผู้เสียหายพึงได้ตามกฎหมายอื่น อันเป็นไปตามแนวความคิดเรื่องการทดแทนค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยรัฐ ที่รัฐเข้ามามีบทบาทในการเยียวยาช่วยเหลือผู้เสียหายโดยตรง การที่ผู้เสียหายมีสิทธิตามพระราชบัญญัตินี้ จึงถือเป็นมาตรการเสริมอันหนึ่งที่รัฐจัดให้เพื่อคุ้มครองดูแลผู้เสียหายในคดีอาญา สำหรับการช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของผู้เสียหายในการเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายอันเกิดแก่ชีวิตและร่างกาย

จะเห็นได้ว่าวิธีการต่างๆ ในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญา ไม่ว่าจะกรณีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายเอง ซึ่งก็จะมีภาระด้านค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการดำเนินคดี หรือกรณีที่พนักงานอัยการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งแทนผู้เสียหายในคดีอาญานั้น มีการจำกัดประเภทความผิดไว้เฉพาะแต่ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์บางประเภทเท่านั้น โดยไม่รวมความผิดอื่นๆ ด้วย เช่น การทำร้ายร่างกาย การกระทำต่อเสรีภาพ เป็นต้น และสิทธิเรียกร้องที่พนักงานอัยการจะเรียกร้องแทนผู้เสียหายในคดีอาญานั้นก็จำกัดไว้เฉพาะแต่การเรียกทรัพย์คืน หรือเรียกให้ใช้ราคาทรัพย์เท่านั้น ไม่สามารถเรียกค่าเสียหายอย่างอื่นที่ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับ เช่น ค่าเสียหาย ค่าดอกเบี้ยจากราคาทรัพย์คืน ดังนั้น หากผู้เสียหายในคดีอาญาต้องการจะเรียกค่าเสียหายหรือเรียกร้องสิทธิประการอื่นที่มีได้เกิดจากความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ตามที่กำหนดไว้ ก็ตกเป็นภาระของ

ผู้เสียหายในคดีอาญาที่จะต้องดำเนินการเอง หรือแม้ในกรณีที่ผู้เสียหายใช้สิทธิขอรับค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ก็จำกัดประเภทของคดีและได้รับค่ารักษาพยาบาลหรือค่าตอบแทนได้เพียงบางส่วน

ด้วยสิทธิในการได้รับการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาตามระบบกฎหมายของไทยนั้น ทั้งในแนวทางการเยียวยาโดยรัฐและการใช้สิทธิทางศาล ต่างก็มีข้อจำกัดอยู่ทั้งสองแนวทาง ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 245 วรรคหนึ่งได้กำหนดให้รัฐต้องให้ความคุ้มครองบุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายในคดีอาญานั้น ทางภาครัฐจึงพยายามแก้ปัญหาข้อจำกัดต่างๆ ที่กล่าวมา จึงมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในส่วนของกรดำเนินการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548⁷ โดยกำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายทั้งปวง นอกเหนือจากที่พนักงานอัยการเรียกได้ตามมาตรา 43 เข้ามาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ เพื่อให้ศาลทำการพิจารณาตัดสินในประเด็นค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายได้ในคดีอาญาต่อเนื่องกันไป โดยไม่ต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียมและไม่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินคดีอาญา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เสียหายที่เป็นเหยื่ออาชญากรรมได้รับการเยียวยาความเสียหายด้วยความสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น ทั้งส่งผลให้คดีต่างๆ ที่เกิดจากมูลคดีเดียวกันได้รับการพิจารณาวินิจฉัยไปในคราวเดียวกัน โดยไม่ต้องนำคดีไปฟ้องเป็นคดีใหม่อีกต่างหาก อันเป็นการลดภาระของคู่ความและเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานคดีของศาล รวมทั้งช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพให้แก่ระบบการอำนวยความยุติธรรมทางอาญาให้ดียิ่งขึ้น

จากหลักการดังกล่าวของพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548 จึงเป็นรูปแบบใหม่ของการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญา อันเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติที่เพิ่มระดับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ที่สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 245 วรรคหนึ่ง ที่กำหนดให้รัฐต้องให้คุ้มครองบุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาและหากพิจารณาถึงหลักประกันสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาในระดับสากลแล้วนั้น จะพบว่าหลักการที่เพิ่มเติมใหม่นี้สอดคล้องกับปฏิญญาว่าด้วยความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับ

⁷ โปรดดูภาคผนวก ก.

เหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้องขององค์การสหประชาชาติ⁸ (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985 Article 5) ในส่วน การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการปฏิบัติที่เป็นธรรม ที่กำหนดว่ารัฐจะต้องจัดให้มี กระบวนการที่จำเป็นเพื่อเอื้ออำนวยให้ผู้เสียหายสามารถได้รับการชดใช้เยียวยาความเสียหาย โดยผ่านวิธีพิจารณาที่รวดเร็ว เป็นธรรม ประหยัด และเข้าถึงกระบวนการนั้นได้ง่าย ผู้เสียหาย ยังพึงได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับสิทธิในการเรียกร้องการชดใช้เยียวยาจากรัฐด้วย

ผู้เขียนจึงสนใจศึกษาถึงหลักการใหม่ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ.2548 ว่ามีที่มาอย่างไรและศึกษาถึงรูปแบบ ของการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาของพนักงานอัยการ ว่ามีความ สอดคล้องกับระบบของกฎหมายต่างประเทศหรือไม่ อย่างไร เพื่อที่จะสามารถวิเคราะห์ถึง ประโยชน์หรือข้อจำกัดของการดำเนินคดีตามหลักเกณฑ์ของพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้อย่าง ครบถ้วน และเพื่อให้การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญามีรูปแบบที่ เหมาะสมกับระบบกฎหมายของไทยและสามารถคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาได้มาก ที่สุดและสอดคล้องกับมาตรฐานสากล

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาแนวความคิดในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญา ของพนักงานอัยการ
2. เพื่อศึกษาถึงรูปแบบการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายใน คดีอาญาของพนักงานอัยการในระบบกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การดำเนินคดีตามหลักเกณฑ์ของพระราชบัญญัติแก้ไข เพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ.2548 (การดำเนินคดีแพ่งที่ เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา)

⁸ โปรดดูภาคผนวก ข.

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนหรือได้รับค่าสินไหมทดแทนจากการที่รัฐดำเนินการให้ โดยศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ เช่น ประเทศฝรั่งเศส, ประเทศอังกฤษ

1.4 สมมุติฐานของการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ผู้เขียนมีสมมุติฐานของการศึกษาว่า จากปัญหาและข้อจำกัดของการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญานั้น เมื่อมีการดำเนินการตามหลักเกณฑ์ของพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ.2548 แล้วย่อมส่งผลให้ผู้เสียหายลดภาระในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนและเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องด้วยแล้ว รูปแบบของการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนยังสามารถเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ความเหมาะสมและสามารถคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาได้มากยิ่งขึ้นอีกหรือไม่ เพียงใด

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาวิจัยสารนิพนธ์ฉบับนี้ ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ บทความจากวารสาร กฎหมาย รายงานการประชุม การสัมมนาวิชาการ แนวคำพิพากษาศาลฎีกา ตลอดจนข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. ได้ทราบถึงแนวความคิด หลักเกณฑ์ของการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา
2. ได้ทราบถึงระบบการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาของพนักงานอัยการในประเทศไทย, ประเทศฝรั่งเศส และประเทศอังกฤษ
3. ได้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาของพนักงานอัยการ เพื่อนำไปสู่การแก้ไข ปรับปรุง หลักเกณฑ์การใช้สิทธิ

เรียกร้อยค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาของพนักงานอัยการ ในอันที่จะเกิดประโยชน์
สำหรับการให้ความคุ้มครองแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาได้มากที่สุดและเหมาะสมกับประเทศไทย